

hlasu. V prostředí JIP, kde bývá často pacient nekompetentní k rozhodování, musí být takové rozhodnutí provedeno s respektem k platnému legislativnímu rámci ČR (§ 33 odst. 1 ZZS, § 34 odst. 7 ZZS, § 101 NOZ). I v těchto situacích je nutné zajistit, aby byli zástupci pacienta přiměřeným způsobem do rozhodování zapojeni. Jednostranné rozhodnutí lékaře o limitaci péče lékařem, včetně stanovení DNR, je v rozporu s participačními právy pacienta – viz nálezy ÚS 2023) [17] nebo (b) na základě dříve vysloveného přání pacienta (v souladu s § 36 odst. 4 ZZS), kterým pacient předem stanoví, že si v případě zástavy oběhu nepřeje zahájení resuscitace.

- **Terapeutický test / časově ohraničené ověření léčebné účinnosti** (*time-limited treatment trial*) – představuje možnost aplikace život udržující léčby v situacích, kdy panuje nejistota ohledně cíle léčby, plánu péče nebo prognózy. Tato léčba by měla mít jasné definované parametry, včetně omezení jak v čase, tak v použitých léčebných modalitách, specifikované cíle, jejichž efektivita má být průběžně hodnocena a konečně je nutné definovat, jaká péče bude poskytována po skončení terapeutického testu v obou případech, tj. v případě úspěchu nebo neúspěchu.
- **Paliativní sedace** (*palliative sedation*) – použití sedativ, jejichž primárním cílem je zmírnit refrakterní diskomfort při umírání, který nelze potlačit jinými prostředky.

Používání terminologie

S ohledem na vývoj v oblasti péče v závěru života a proměnu odborného diskurzu předkládáme přehled vybraných doporučených pojmů, které lépe odrážejí současné porozumění této problematice a podporují kvalitní mezioborovou komunikaci. Tabulka 1 uvádí terminologii, jejíž používání považujeme za vhodné a přínosné pro klinickou praxi. Cílem je nabídnout jazyk, který je srozumitelný, respektující a lépe odpovídá hodnotám moderní paliativní a intenzivní péče.

Terminologie v širším kontextu EOL

Kompetentní pacient (*competent patient/medical decision-making capacity*) – pacient, který je způsobilý učinit rozhodnutí o dalším lékařském postupu a udělit tzv. informovaný souhlas. U takového pacienta musí být v dostatečné míře přítomny následující schopnosti: schopnost pracovat s relevantními informacemi, kognitivní schopnost rozvažovat, schopnost zhodnotit situaci a její pravděpodobné následky, a konečně schopnost učinit rozhodnutí. Ke zhodnocení kompetence slouží např. pomůcka CURV [18].

Informovaný souhlas (*informed consent*) – sdílený proces komunikace, při kterém pacient po obdržení všech potřebných informací uděluje svolení k poskytování zdravotních služeb. Informovaný souhlas má jasné atributy, mezi které patří jeho dobrovolnost, kompetence osoby udávající souhlas (pacienta) a náležitý přenos informací. Pacient musí být předem řádně informován o účelu a povaze poskytované zdravotní služby, jakož i o jeho důsledcích a rizicích, a musí těmito informacím dostatečně porozumět. Podle zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách informovaný souhlas nemusí mít vždy písemnou podobu. Může mít ústní, písemnou nebo jinak prokazatelnou formu.

Písemná forma je vyžadována pouze v určitých specifických situacích (invazivní výkony, účast ve výzkumu apod.). Podstatné je, aby proběhl jako vědomé a srozumitelné rozhodnutí pacienta. Samotný podpis formuláře totiž ještě nemusí nutně znamenat, že šlo o skutečně informovanou rozhodování.

Dříve vyslovené přání (*advanced directives*) – pacient může předem vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas s poskytnutím zdravotních služeb a jejich způsobem pro případ, že by se ocitl ve stavu, kdy nebude schopen rozhodovat. Dříve vyslovené přání musí mít písemnou formu, být opatřeno úředně ověřeným podpisem pacienta a splňovat další zákonem stanovené náležitosti. Nelze jej uplatnit u nezletilých pacientů nebo osob s omezenou svéprávností. Pokud pacient učiní takové rozhodnutí v průběhu hospitalizace, není úřední ověření podpisu vyžadováno. Stačí, když je přání zaznamenáno do zdravotnické dokumentace v souladu s § 36 odst. 4 zákona o zdravotních službách a podepsáno pacientem, zdravotnickým pracovníkem a svědkem. V takovém případě však platí pouze pro danou hospitalizaci.

Zástupné rozhodování (*surrogate decision making*) – je rozhodování za osobu, která již není nadále kompetentní k rozhodování o zdravotní péči. K náhradnímu rozhodování může dojít:

- na základě plné moci dané pacientem pro oprávněnou osobu (která může být součástí souhlasu s hospitalizací), tzv. zástupný souhlas
- nebo na základě zmocnění, které je výslovně uvedeno v zákoně, tzv. zástupce pro udělení souhlasu s poskytováním zdravotních služeb
- a konečně na základě soudního rozhodnutí, kterým je taková osoba výslovně stanovena (typicky opatrovník/poručník).

Zástupný souhlas (*surrogate decision*) – zástupný souhlas jako jedna z forem zástupného rozhodování je udělován osobou se zástupčím oprávněním. Toto zástupčí oprávnění může mít formu smluvního zastoupení nebo zákonného zastoupení (zákon uděluje oprávnění určité specificky stanovené skupině osob, viz níže). Zástupný souhlas či odmítnutí se uplatňuje v situacích, kdy je rozhodovací kapacita dospělého pacienta významně narušena – například při bezvědomí.

Zástupce pro poskytování zdravotních služeb / Osoba s právem zástupného souhlasu (*health-care surrogate decision maker*) – Pokud pacient z důvodu svého zdravotního stavu není schopen udělit souhlas s poskytováním zdravotních služeb, a nejedná-li se o služby, které lze poskytnout bez souhlasu, je nutné získat souhlas osoby určené pacientem podle § 33 odst. 1. Pokud taková osoba není k dispozici, souhlas se vyžaduje od manžela/ky nebo registrovaného partnera. V případě, že ani tyto osoby nejsou dostupné, je třeba souhlas rodiče. Pokud ani rodič není k dispozici, je nutné získat souhlas jiné svéprávné osoby, která je pacientovi blízká, pokud je taková osoba známa. Možnost určování zástupce podle platné legislativy je v mnoha nemocnicích již běžnou praxí při příjmu v rámci souhlasu s hospitalizací.

Závěr

Tento dokument vznikl jako odpověď na naléhavou potřebu sjednotit terminologii v oblasti péče o pacienty v závěru života na jednotkách intenzivní péče v České republice. Jazyk, který v této citlivé oblasti